կը դառնայ գուցէ աղբիւր ամբողջ Եւրոպայի դժբաղդութեան։

Գուցէ դա պատմական նախախնամութեան կամք է. Եւրոպան չուզեց հոգալ Հայաստանի վրա, խուլ մնաց նրա լաց ու աղաչանքին, — այժմ դարերով տանջված Հայաստանը կուղարկի շքեղ, քնքոյշ դարձած, քաղաքակիրթ Եւրոպային մի ընծայ, նրա եսականութեան, անտարբերութեան և անմարդասիրութեան փոխարէն մի հրէշ, մի աւերիչ ախտ։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Մոսկվա, 30 հոկտեմբ.

Խնդրում ենք «Մշակի» էջերում տեղ չնորհել այս մեր երկտողիս։

«Экон. Пол. Тур. Армянъ» բրոշիւրը այժմ ուղարկած է «Մշակի» խմբագրութեան՝ որը իր վրա յանձն առաւ ծախելու և տարածելու հոգսերը և նեղութիւնները։ Գնել ցանկացողներին այժմ հրաւիրում ենք դիմել «Մշակի» խմբագրութեան։ Այդ բրոշիւրը, ինչպէս յայտնի է «Մշակի» ընթերցողներին, ծախվում է յոգուա Մոսկվայի չքաւոր ուսանողներին։

Պարտք ենք համարում «Մշակի» 144 համարում տպած մեր հաշուի մի սխալը ուղղել։ Բրոշիւրը տպած է եղել՝ ոչ թէ 1500 օր., այլ միայն մի գաւօգ—1200 օր.։

Մեր խորին շնորհակալութիւնը յայտնում ենք պ. Բ. Մատինեանցին և պ. Մ. Պապաեվին՝ որոնցից առաջինը Ս. Պետերբուրգում, իսկ երկրորդը Նիժնիում այդ բրոշիւրի տարածելուն նպաստեցին։

Դր. Իւզբաշեանց, Գ. Տէր-Մովսէսեանց, Ա. Քալանթարեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 13 Նոյեմբերի

Թիֆլիսի քաղաքացի հանգուցեալ Մովսէս Միրոյիչ Միրիմանեանց 1867 թուին Հաւլաբար սուրբ Կարապետ եկեղեցւոյ ձորակին մէջ իւր ունեցած բրուտի գործատուն, այն է կուէ աման շինելոյ տեղ, կտակից լինել մշանջենաւոր կալուած Լիմ և Կոուց անապատաց։ Եւ կտակագիրն ևս իր ձեռամբ գրելով երկու արժանաւոր վկայից ստորագրել տուաւ և յիշեալ սուրբ ուխտերուն յանձնեց։

Բայց այժմ երբ ինքն իր մահկանացուն է կնքած, իրան հանարիւն եղբայրներ մեծ. Իսան և Արտեմ աղայք իրենց գերդաստանի և հանգուցեալ եղբօր յիշատակն անմահացնելու համար իրենց կողմից կրկին նուիրել փութացան զայն յիշեալ վանօրէից։

Եւ այս կը խնդրեմք, պ. խմբագիր, որ բարեհաճէք ձեր թերթին մէջ մի անկիւն չնորհել այս յօդուածոյս ի խրախոյս համօրէն ազգայնոց մերոց, որպէս զի մեր ազգայիններէն իւրաքանչիւր ոք օրինակ առնեն իրանց կարողութեան համեմատ ո և իցէ ազգային յաւաջադիմութեան և բարի նպատակի համար իրանց յաւերժական յիշատակներ թողուլ։

Լիմ անապատի գործակալ. Անանեա վարդապետ Շիրոյեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Պ. Խ. Խաչատուրեանցից ստացանք 4 ռուբլ բաժանորդագին «Journal d'Orient» լրագրի համար։ Առաջվայ 810 ռուբլ գումարի հետ անում է 814 ռուբլ։

—

Պ. Սամսոն Ապրելեանց խնդրում է մեզ յայտնել որ այրդէն սկսել է թարգմանել հայերէն լեզուով «Կոմս Օժէ դը Մոնտիոն» գրքոյկը։ Գործ Հօրեր։ Ուստի խնդրում է որ պ. պ. թարգմանիչները այլ ևս չաշխատեն թարգմանել յիշեալ գրքոյկը։

—

ՆՈՒԽՈՒՅՑ մեզ գրում են որ այդ քաղաքում յաճախ պատահում են գողութիւններ և այլ անկարգութիւններ։ Քաղաքի կարգապահութիւնը շատ թոյլ է։

—

Թիւրքաց Հայաստանից ստացված մասնաւոր նամակներից տեղեկանում ենք, որ Ադիլ-ճէվազի և Խամուր-Բերդի կողմերը ճանապարհները խիստ վտանգաւոր են, քիւրդերի աւազակութիւնների պատճառով։ Քիւրդերը բռնել են բոլոր անցքերը (կիրճերը) և կողոպտում են բոլոր անցնողներին, այնպէս որ դէպի Ռուսահայաստան ճանապարհորդները ստիպված են անցնել Դիադինի և Բայազիդի վրայով։

—

Ներսիսեան դպրոցի 5-որդ դասատան աշակերտները ստանալով Նոյեմբերի 13-ին իրանց գրադարանի համար մի օրինակ «Հրապարակախօս Զայն» Նուէր պ. Բ. Պարզսեանից, չնորհակալութիւն են յայտնում պարոնին։

—

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ մեզ գրում են։ «Այստեղի գիւղերում տարածված են այժմ այլ և այլ տարաբոխիկ ախտեր։ Հիւանդութեան տարածման սկզբնապատճառը ոմանք համարում են պարսկահպատակ և տաճկահպատակ բազմաթիւ տարի գերդաստանները, որոնք իրանց հայ են ձևացնում, հասարակութիւնից աւելի հեշտութեամբ ողորմութիւն ստանալու համար։ Թէ քաղաքը և թէ գաւառիս գիւղերը լի են դրանցով։ Նրանց կեղտոտ ապրուստը, կեղտոտ զգեստները, անյարմար, խոնաւ բնակարանները,—այդ բոլորը նպաստում է հիւանդութիւնների տարածվելուն։ Բացի սորանից այդ տարօրինները իրրև թափառող խմբեր, մեծ արագութեամբ տեղից տեղ փոխվելով, աւելի էլ մեծ հեշտութեամբ տարածում են ժողովրդի մէջ զանազան ախտեր։ Հրաւիրում ենք պօլիցիային ուշադրութիւն դարձնել այդ թափառականների վրա։ Զարմանալի է որ այդ տարօրինների մեծ մասը յաղթանդամ, զօրեղ մարդիկ են, բայց փորձեցէք նրանց աշխատեցնել։ Երկու անգամ աւելի փող էլ վճարելով, քան թէ այլ մշակներին,—նրանք դարձեալ չեն համաձայնվի աշխատել, նախապատուելով անդադար մուրալ։»

—

ԱԽԱԼՑԻԽԱՑԻՑ մեզ գրում են։ «Այս օրերս Ղարսի նահանգի սահմաններին մօտակայ թիւրքաց Հայաստանի մի թիւրք գիւղից եկած էին այստեղ մի խումբ մշակներ. դրանք կապալով վերցրած են Ախալցխա-Միխայլովեան խճուղու քարեր դարդելու։ Սրանց գլխաւորի հետ ծանօթանալով (անունը Սաֆար է), զարմացայ իմանալով որ դրանք բոլորն էլ հայեր են։ Զը նայելով որ հագնված են թիւրքաց չորերով, խօսում են տաճկերէն, տաճկի մօտ բոլորովին թիւրք ձևացնելով իրանց, բայց երբ հարցրի նրանց այդ տարօրինակ վարմունքի պատճառը, պատասխանեցին որ 30 տնից բաղկացած նրանց գիւղը մահմեդականութիւն ընդունած հայեր են։ «Մենք ծածուկ պաշտում ենք լուսաւորչի հաւատը, ասեցին նրանք ինձ, իմ մի քանի ընկերների ներկայութեամբ, գիտենք հայոց տօները և պաս ենք պահում, բայց վախենալով թիւրքերի մոլեռանդութենից, նրանց մօտ ձևանում ենք մահմեդական։ Եթէ մեր գիւղը մնար Ռուսաց սահմանների մէջ, մենք կը վերականգնեցնէինք մեր եկեղեցին և համարձակ կը պաշտէինք քրիստոնէութիւնը։» Ո՞ւր է մի հայոց լուսաւորչական, միսիոնարական ընկերութիւն և թնչի վրա է մոռացում էջմիածինը։

—

«Правит. Вѣстникъ» լրագրում տպված է ներքին գործերի մինիստրութեան հրաման, որով Ռուսաստանում բնակվող կարգի մանուանված ազանդին պատկանող հրէաները ճանաչվում են մնացած բոլոր ռուս հպատակներին հաւասար իրաւունքներ ունեցող քաղաքացիներ։ Կարայիմները հրէաներ են, թէ ցեղով և թէ կրօնով. այսինքն հրէական ծագումից են և մովսիսական կրօնի են պատկանում, միայն չեն ընդունում թալմուդ անուանված հրէական կրօնական գիրքը, այլ իրանց կրօնի հիմքը ճանաչում են միմիայն հին-կտակարանը։ Նրանք բազմաթիւ չեն Ռուսաստանում, շատ խաղաղասէր և աշխատող ժողովուրդ են, երբէք վաշխառութեամբ չեն պարապում, փողեր տոկոսով չեն տալիս, ոչ ոքին չեն հարստահարում և մեծ հակում ունեն դէպի տնտեսութիւնը և երկրագործութիւնը։

—

Լրագիրները հաղորդում են որ նախկին մինիստր կոմս Վալուևի գրում է այժմ մի բոման, որ շուտով կաւարտվի և կը հրատարակվի։ Երևի այդ բոմանը մեծ հետաքրքրութիւն կը շարժի ռուս հասարակութեան մէջ և սաստիկ շատ կառնվի։

—

«Вѣстникъ Европы» ամսագրի Նոյեմբերի տետրակի մէջ հրատարակված է ռուս երևելի գրող Տուրգենեվի մի փոքրիկ վէպ, կամ պատկեր «Пѣснь торжествующей любви» վերնագրով, իտալական կեանքից վերցրած։ Մենք ագահութեամբ սկսեցինք կարդալ երևելի գրողի այդ նոր վէպիկը. բայց որքան խաբված տեսանք մեզ մեր յոյսերի մէջ, երբ փոխանակ Տուրգենեվի բէալական զօրեղ գրչի, հանդիպեցինք այդ իր նոր գրուածքի մէջ միստիցիզմով լի մի աննպատակ ստեղծագործութիւն։ Երևի բոլոր ռուս նշանաւոր գրողներին վիճակված է վերջացնել իրանց գրական ասպարէզը միստիկական զզուելի ուղղութեամբ։

—

«Кавказъ» լրագրում կարդում ենք որ Նոյեմբերի վերջերում հասնելու է Թիֆլիս, մեր քաղաքում մի կամ երկու կոնցերտ տալու համար մի նշանաւոր պիանիստ (պիանոի վրա ածող) տիկին Բ է ր տ ե ն ա ս ն — Վ ա ր օ ն ե ց, որ իր երաժշտական ուսումը առել է Ս. Պետերբուրգի կոնսերվատորիումի մէջ։ Մայրաքաղաքի բոլոր լրագիրները մեծ գովասանքով խօսում են երիտասարդ տիկնոջ երաժշտական տաղանդի մասին։

—

Կիրակի, Նոյեմբերի 15-ին Թիֆլիսի Ամարյան թատրոնում հայ մշական խումբը ներկայացրեց մի կոմեդիա 2 արարուածով և երկու վոդեվիլներ։ Անտրակտում ա. Հրաչեայ կարդաց մի քանի բանաստեղծութիւններ։ Տիկին Հրաչեայ այնպէս գեղեցիկ կարդաց «Վանեցի մոր երգ» բանաստեղծութիւնը, որ շատ ոգևորեց ներկայ եղած փոքրաթիւ հասարակութեանը։

—

«Тифл. Объявл.» լրագրի թղթակիցը հեռագրում է Բաթումից Նոյեմբերի 13-ից. Տրապիզոնի մեր հիւպատոսը կիսապաշտօնական հեռագրով հաղորդում է Նահանգապետին, թէ լուր է տարածված ժանտախտի յայտնվելու մասին վրուցա գիւղում, Խոնիի մօտ, թիւրքաց երկրում։ Մեզ յայտնի է պաշտօնական աղբիւրներից, աւելացնում է «Тифл. Объявл.» լրագիրը, որ այդ լուրը ի նկատի առնելով, տեղական նահանգապետը գործադրել է ցաւի տարածման առի բոլոր միջոցները։ Հաղորդակցութիւնը մեր ցամաքային սահմաններից ընդհատված է, իսկ ծովից մի նաւին բրանդ-վախտի իրաւունքներով յանձնված է քննել մեր սահմանների մօտ եկող բոլոր նաւերը։»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

—

Եւրոպական մամուլը չը հաւատաց իշխան Բիսմարկի հրաժարականի կարելութեանը։ Գոնէ արտաքին գործերի մինիստրի պաշտօնի մէջ նա այնքան ամուր է, որ Եւրոպայի մէջ ոչ ոք չի հաւատայ, թէ Բիսմարկ կարող է այդպէս վաղաժամ հեռանալ միաք։ Եւ այդպիսի դիպուածներ ամեն օր եմ լսում։ Օրինակ։

—Ադա, թունի, էծը խի տուն եկալ չի։

—Չը։

—Զօռա!

—Փիջ։

—Ադա էծն եմ ասում, չալ էծը խի պերալ չես։

—Ես յինչ գիտեմ։

—Ըմբո?! Սըֆաթին հալա եշի, սրֆաթին։

—Եշի յինչանք քեզիդ տամ ա։

—Նահլաթ քէ չար սատանա հա! Ես եմ կենալու կլօխը տափին տամ հա։

—Դէ մի տեսնամ թէ ըսօրվայ կերած կօրիդ տաղիմիդ չարի—էլ ես յինչ ասա եմ։

—Ըռեխին եշի։ Ատա յէրա էծը։

—Ա՛յ էծը,—հենա կեալիս ա, երկալ ոնները նի կոխի աչքդ։ Դիսպու